

جیب وریدی عرضی یا قسمت عرضی جیب طرفی

منفاور از جیب عرضی قسمت دوم جیب وریدی طرفی Sinus Lateral است که در ناوдан عرضی استخوان پشت سری قرار دارد. قسمت اول جیب طرفی همان چرخشت هرفیل (Pessoir d'Herophile) است که ملتقای کلیه جیب‌های وریدی خلفی داخل جمجمه است و قسمت سوم آن به جیب مینی شکل (Sinus Sigmoïde) موسوم است و بالاخره قسمت چهارم هنام قسمت انتهائی یا وداجی جیب طرفی است که از راه خلیع وداجی (Golfe jugulaire) بورید وداج داخلی بربوط میگردد.

مطالعه قسمت‌های مه‌گانه جیب طرفی نه تنها از نظر اینکه این جیب سهمتین راه بازگشت خون وریدی مغزی است حائز اهمیت است بلکه بخصوص مطالعه آن از نظر اندازه‌ها و ظرفیت آن و بالاتراز همه از نظر تقارن یادم تقارن دوجیب راست و چپ دارای اهمیت فراوانی است زیرا بخصوص دراینمورد اخیر مسئله نموناساوا لوب‌های پشت سری مغز و تأثیر آن بر روی شکل ظاهری جیب طرفی مورد بحث قرار میگیرد.

موضوع دیگری که در شکل و اندازه‌های جیب طرفی و مخصوصاً در قسمت عرضی آن یعنی در جیب عرضی مؤثر است شکل بخصوص جمجمه است که در این باره تاکنون عتاید مختلفی اظهار شده است. از جمله Garnault تأثیرشکل جمجمه و ضریب سفالیک آنرا بر روی شکل و تقارن جیب‌های طرفی انکار میکند.

چون در مشاهدات ماموضع تأثیر ضریب سفالیک بر روی شکل ظاهری جیب‌های طرفی سسلم بنظر میرسید تحقیقاتی در این باره بعمل آوردیم که در ضمن آن اندازه‌های دقیق جیبهای عرضی در ۴۳ مردان و ۲۳ زن بالغ سفید پوست (۱۰۰ مرد و ۱۰۰ زن) با ضریب‌های سفالیک مختلف مورد مطالعه قرار گرفت که نتایج حاصله در زیر شرح داده می‌شود. شکل جمجمه‌های مورد مطالعه از نظر ضریب سفالیک در صفحه بعد درج شده است.

شکل و اندازه‌های جیب عرضی - قسمت عرضی جیب وریدی طرفی خود دارای دو قسمت است. یک قسمت ابتدائی که از چرخشت هرفیل شروع شده بطرف خارج و جلو و

کمی به بالا می‌رود و قسمت دوم که بطور مایل پنجاچ و جلو و پائین متوجه می‌شود تا بالاخره به چیب سینی شکل Sinus sigmoida منتهی می‌گردد با این ترتیب دو قسمت اول و دوم چیب عرضی مجموعاً توپوسی را تشکیل می‌دهند که بطرف جلو و داخل و کمی هم بطرف پائین مقعر است.

زن ^۰ +	مرد ^۱ ۰	تعداد کلی	شكل جمجمه
۸	۱۷	۲۰	دلیکوسفال
۴۱	۶۱	۱۰۲	مزوففال
۵۰	۵۲	۱۰۷	براکیسفال
۱۰۴	۱۳۰	۲۳۴	

معمولًا در محل تلاقي قسمت اول و دوم چیب عرضی چون خوردگی کم ویشن نمایانی بر روی ورقه سخت شامه‌ای جدار فوقانی چیب مشاهده می‌شود.

طول چیب عرضی - اندازه گیری‌های ساینپتو نشان می‌دهند که در اکثر موارد چیب عرضی طرف چپ طویل تراز طرف راست است (جز مرد مردهای دلیکوسفال) در جدول زیر می‌توان حداکثر و حد متوسط و حداقل طول چیب عای عرضی و همچنین برتری طولی چیب طرف چپ را در سرهای مزوففال مشاهده نمود.

زنهای مزوففال ^۰ +	مردهای مزوففال ^۱ ۰			
طرف چپ	طرف راست	طرف چپ	طرف راست	
۷۰	۶۷	۸۰	۷۳	حداکثر طول چیب عرضی به میلی‌متر
۵۹/۴	۵۸/۲	۶۱/۶	۶۰/۳	حد متوسط
۵۲	۴۹	۵۳	۵۲	حداقل

بطوریکه از جدول فوق برمی‌آید چیب عرضی طرف چپ در سرهای مزوففال در تمام موارد طویل تراز طرف راست است. اما در صورتیکه همین اندازه گیریها در تمام سرها (صرف نظر از شکل آنها) بعمل آید چنین نتیجه می‌گردد که:

جیب عرضی چپ در ۶۵٪ موارد طولی تراز طرف راست است.

» » » ۳۱٪ « کوتاه تراز » » »

» » » ۴٪ « برابر با طرف راست است.

عرض جیب عرضی - عرض جیب عرضی برعکس طول آن در طرف راست بیشتر

است نکته مهم آنکه هرچه ضریب سفالیک بیشتر باشد (یعنی مر به برآکی سفالی نزدیکتر باشد) عرض جیب عرضی کمتر می‌شود بطوریکه با رویکترین جیب‌ها در سرهای برآکی سفال و هیپبرابرآکی سفال مشاهده می‌شوند.

در حالیکه در بورد طول جیب‌های عرضی قضیه کاملاً برعکس این بود یعنی با افزایش

ضریب سفالیک بطول جیب‌های عرضی راست و چپ افزوده می‌گشت و سرهای هیپبرابرآکی سفال طولی‌ترین جیب‌های عرضی را دارا بودند.

درجول زیر میتوان اندازه حداکثر و حد متوسط و حداقل عرض جیب‌های عرضی راست

و چپ را در سرهای مزو سفال مطالعه نمود.

نهایی مزو سفال		مردهای مزو سفال	
چپ	راست	چپ	راست
۱۱	۱۲	۱۱	۱۲
۶/۹۳	۷/۰۰	۷/۰۶	۸/۴۰
۴	۴/۰	۰	۰

اگر برای تعیین عرض جیب‌های عرض شکل جمجمه در نظر گرفته نشود و فقط موضوع

مقایسه طرف راست و چپ مورد مطالعه باشد نتیجه چنین می‌شود که :

عرض جیب عرضی طرف راست در ۶۷٪ بیشتر از عرض جیب طرف چپ است

» » » ۴٪ کمتر » » » » » » »

» » » ۶٪ برابر » » » » » » »

ارتفاع جیب عرضی - اگر جیب عرضی را به میزانات سطحی که عمود بر سحور طولی آن

باشد قطع کنیم این مقطع بشکل مثلثی است که دوضلع آن جدارهای فوکانی و تحتانی جیب

بوده و قاعده آن در ناحیه ناودان استخوانی جیب طرفی است. اکنون اگر از زاویه دو سطحی بین سطوح فوقانی و تحتانی جیب خطی بر قاعده آن عمود کنیم ارتفاع جیب عرضی بدست می‌آید این ارتفاع معمولاً بین $۵/۰$ تا $۸/۰$ میلیمتر است. ارتفاع جیب عرضی ارتباطی بشکل جمجمه نداشته و اندازه های حداکثر و حد متوسط وحدائق آن در سر های مزوسفال بشرح زیر است:

زنده ای مزوسفال $^{\circ}$		مرد های مزوسفال $^{\circ}$		
طرف راست	طرف چپ	طرف راست	طرف چپ	
۱۰	۹	۹	۱۰	حداکثر ارتفاع جیب عرضی به میلیمتر
$۰/۸$	$۶/۱۱$	$۶/۲$	$۶/۷۲$	حد متوسط ارتفاع جیب عرضی به میلیمتر
۳	۴	۳	۴	حداقل ارتفاع جیب عرضی به میلیمتر

براساس جداول فوق و بررسی مجامعتاتی که در این زمینه بعمل آمده است نکات زیر به ثبت میرسد که بطور کلی:

جیب عرضی طرف راست $۶۸/۰\%$ موارد حجم تراز جیب عرضی طرف چپ است
 « « $۳۱/۰\%$ « کوچک تراز « « «
 « $۰/۰\%$ « برابر با جیب عرضی طرف چپ است

باید دانست که تحقیقاتی که قبل از ما در این باره بعمل آمده بود نشان میداد که جیب عرضی طرف راست در $۷/۰\%$ موارد حجم تراز طرف چپ است که با نتیجه $۲/۸\%$ که حاصل بطالعات ماست تشابه زیادی دارد.

خصایص تشریحی جیب عرضی: نکاتی که در تحقیقات ما بر روی جیب عرضی مورد توجه بوده اند عبارتند از:

- ۱- وریدهایی که به جیب عرضی وارد می شوند.
- ۲- حوضچه های وریدی که در سرراه این وریدها قرار دارند.
- ۳- چینهای عرضی که در طول جیب و عمود بر حور آن مشاهده می شوند.

دو قسمت اول یعنی وریدها و خواص آنها و درین قسمت ترازهای را تشکیل می‌دهند که جدا گانه مورد مطالعه قرار گرفته‌اند و اینک فقط چینهای سخت شامه‌ای که در طول جیب عرضی قرار دارند شرح داده می‌شوند. این چینها بصورت خطوط بر جسته سوازی باهم و عمود بر می‌جذب هستند که در سطح فوقانی جیب عرضی دیده می‌شوند.

اکثر این چین‌ها بر روی جدا رفقوانی و بهر حال سطحی بوده و در خارج از محيط جیب قرار دارند ولی تعدادی از آنها نیز در محيط داخلی جیب مشاهده می‌شوند. این چینها اغلب کوتاه‌اند و از حدود جیب تجاوز نمی‌کنند فقط در هفت مورد (روی ۲۴ مورد) چین‌های بزرگی مشاهده شد که از طرفی بر روی ورقه منظری پرده می‌خچه و از طرفی بر روی منظر حفره سغزی استخوان پشت سری معمتد بودند معمولاً وجود این چین‌ها ویا تعداد و اندازه آنها ارتباطی ب محل وارد شدن وریدها به جیب عرضی ندارند فقط هرجا که تعداد زیادی ورید باهم وارد جیب می‌شوند معمولاً از زیر چین سطحی گذشته بداخل جیب راه می‌پند.

وفور چین‌های سطحی خارج جیبی به اندازه ایست که باید تقریباً آنها را یک‌عنصر تشریحی ثابت دانست زیرا تقریباً در تمام سرها (مزوفمال - براکی سفال یا دلیکوسفال) دیده می‌شوند فقط در این مورد دونکنه شایان اهمیت است :

یگی اینکه این چینها در طرف چپ بیشتر از مزوفمال‌ها و براکی سفال هاست . و دیگر آنکه تعداد آنها در دلیکوسفال‌ها بمراتب بیشتر از مزوفمال‌ها و براکی سفال هاست .

محل این چین‌ها در طرف چپ بیشتر روی قسمت دوم جیب طرفی یعنی روی جیب عرضی است و در طرف راست بیشترین قسمت دوم و سوم جیب طرفی یعنی در میانه ای جیب عرضی و جیب سینی شکل است. بنا بر این میتوان گفت که چین‌های سطحی روی جیب ها هم مانند خود جیب‌های عرضی دچار یک عدم تقارن در طرف راست و چپ هستند.

چین‌های درون جیبی - بصورت خطوط بر جسته‌ای در محيط درونی جیب و به اشکال مختلف دیده می‌شوند. گاهی بشکل پلی از یک نقطه به نقطه دیگر می‌روند و گاهی بشکل دیواره‌هایی از یک جدار بجذار دیگر جیب رفته درنتیجه محيط داخلی آنرا تنگ کر می‌کنند و بالاخره گاهی بشکل طناب‌هایی شبیه طنابهای وتری در چههای قلب در می‌آیند.

طول این چین‌ها در سوارد مختلف متفاوت است و از ۲ میلیمتر تا ۱ میلیمتر تغییر می‌کند. تعداد چین‌های درون جیبی خیلی کمتر از چینهای سطحی خارج جیبی است بطوري که در ۴۳ مورد مطالعه با فقط در ۳ مورد این چینها وجود داشتند. (۱۲ مورد در طرف چپ و ۹ مورد طرف راست و ۹ مورد در هر دو طرف) وجود تعداد چن‌های درون جیبی در

زن و مرد تقریباً یکسان اند و بنظر بیرون می‌که ضریب سفالیک سربرروی آنها بی‌تأثیر باشد. جدار استخوانی ناودان جیب عرضی - این مطالعه بروی ۶۰ جمجمه بعمل آمده و نشان نیزه دارد که صدف استخوان پشت سری درناحیه ناودان جیب طرفی دارای ضخامتی بین ۰ تا ۱ میلیمتر است. حداکثر ضخامت در قسمت اول جیب طرفی یعنی درناحیه چرخشته هر فیل است و تدریجاً در میادن قسمت دوم (جیب عرضی) و سوم (جیب سینی شکل) از ضخامت استخوان کم می‌شود.

بعلاوه ضخامت استخوان در طرف راست بختصری کمتر از طرف چپ است.

طرف راست	طرف چپ	
۷/۷	۶/۸۵	ضخامت جدار درناحیه جیب عرضی بطور متوسط و بر حسب میلیمتر
۷/۱۴	۶/۷۰	ضخامت جدار درناحیه جیب سینی شکل بر حسب میلیمتر

در اینجا از ذکر این نکته ناچاریم که نتیجه اندازه گیریهای سا بالاندازه گیریهای Charpy کمی متفاوت است زیرا محقق نایبرده ضخامت جدار را حداقل ۳ میلیمتر و حداکثر ۲ میلیمتر ذکر می‌کند. شاید تحقیقات بعدی بروی جمجمه‌های بیشتر علت این اختلاف را روشن سازد.

نتیجه

مطالعه شکل ظاهری - اندازه‌های جیب عرضی و ساختمان تشریحی جدار آن نشان نیزه دارد که دو جیب راست و چپ یا یکدیگر قرینه نیستند.

علت این عدم تقارن بعقیده Smith و Elliot مربوط به نموناساواوی لوبهای پشت سری و بنظر Augier مربوط به یکسان نبودن عرضی دولوب پشت سری و به عقیده Chifflet و Delmas باشد دو جیب بعلت مساوی نبودن طول قطعات پشت سری مغزاست. به حال و بهره‌ولت که باشد دو جیب عرضی راست و چپ مساوی نیستند و عمولاً طول جیب در طرف چپ بیشتر است. علت این امر بنظر ما اینست که در اکثر موارد چرخشته هر فیل در طرف راست خط وسط قرار دارد که نتیجه آن کوتاه شدن جیب عرضی طرف راست و بلند شدن طول آن در طرف چپ می‌گردد.

بر عکس عرض و ارتفاع جیب عرضی در طرف راست بیشتر از طرف چپ است و نتیجه آنکه جیب عرضی راست از نظر کالیبر و حجم وظرفیت بر جیب طرف چپ برتری دارد و این امر مطابق با نظریه کلاسیک است که جریان خون و ریدی طرف راست بعزمرا بیشتر از طرف چپ میدارد.

بالا خرہ مطالعات ما نشان داده که شکل جمعمه برروی اندازه چیب عرضی مؤثر است
بطوری که هرچه خریب سفالیک ییشتروس نزدیک تر به براکی مفایلی باشد طول چوب عرضی
بیشتر است.

آخذ

Testut - Latarjret

Traité d'anatomie humaine. Tome II. Page 452-453.

H. Rouvière.

Traité d'anatomie humaine. Tome I. Page 212.

Delmas - Kowsarian.

Lacunes veineuses de la Tentè du Cervelet. Comptes rendues de l'association des anatomistes' No 67 - Fascicule IV.

G. Paturet.

Traité d'anatomie humaine. Tome III - Pages 759 - 763.